mladou svobodou konán v náladě příliš optimistické a sotva počítal s žalostnými poměry tiskovými, které vydávání knih vědeckých dnes takřka znemožňují. Jest jistě v zájmu české vědy, aby brzkým obratem k lepšímu bylo Jednotě umožněno splniti celý svůj program, jenž byl tak pietně zahájen dílem Královým. *Jos. Dobiáš.*

Maurice Brillant: **Les Mystères d'Eleusis.** Bibliothèque internationale de critique, Paříž, 1920; La Renaissance du Livre, str. 192, za 3·75 frcs.

Roku 1914 vyšla kniha Foucartova Les Mystères d'Eleusis (srv. L. F. XLI. r. 1914, str. 270nn). Její cena spočívá v pečlivém sebrání a zužitkování materiálu do té doby známého, ale nikterak nevyhovuje částí synthetickou a výkladem, poněvadž Foucart s neobyčejnou tvrdošíjností zabral se do myšlenky egyptského původu eleusinských mysterií. Toto stanoviště jeho bylo sice odmítnuto, ale nebylo jiné moderní příručky, jež by nedostatek díla Foucartova byla nahradila. Teprve nyní autor spisu o tajemnících athenské rady M. Brillant uveřejnil knihu stejného názvu s Foucartem, ale hlediska úplně odlišného. Kniha Brillantova je myšlena jako v sebe uzavřená monografie rázu synthetického, jež by na širokém dějinném základě náboženského a filosofického vývoje lidstva vyložila srozumitelně a kriticky všechno to, co o mysteriích eleusinských je známo. Proto Brillant nejprve naznačuje celkovými rysy podstatu náboženství, způsob, jímž lze poznati primitivní stav náboženských představ, pak místo, jaké v této soustavě zaujímají mysteria. Dotknuv se archaeologicko-topografické stránky Eleusiny, promlouvá o malých mysteriích v Agře, pak o vnější stránce velkých mysterií, načež obšírně hovoří o jejich části esoterické, pak o božstvech eleusinských a jejich kněžích. Co se týče methody, správně Brillant omezil stránku analytickou na nejmenší možnou míru, poněvadž tato práce byla už před ním několikráte — naposled Foucartem — dobře vykonána. Za to se dobře soustředil na výklad a vyvození závěrů. Počíná si velmi obezřetně a taktně, jsa si dobře vědom, že zůstane vždy nejasna nejvnitřnější podstata mysterií, poněvadž opravdu není v tomto bodu, oč by se bylo lze spolehlivě opříti. Ukazuje absurdnost názoru jako by zachované umělecké památky zobrazovaly tuto vnitřní, zasvěcencům přístupnou část mysterií, a stejně vytýká slabiny zpráv patristických, jež domněle spočívají na autopsii. Dobře ukazuje, jak se nesmí pouštěti s mysli dvojitost eleusinských obřadů: původní zemědělskomagický kult, a pozdější složka eschatologická. Je přirozeno, že tato druhá část musila se stýkati a sbližovati s jinými naukami stejného druhu, tak hlavně s orfismem, a později v době náboženského synkretismu též s kultem Isidiným. Pro egyptský původ eleusinských mysterií není důkazu, a pokud vůbec co víme o mysteriích egyptských, je podstatných úchylek mnohem více, než náhodných

shod. Brillant velmi dobře vyvrací všechna jednotlivá tvrzení Foucartova (zejména v kap. 4). Stejně důrazně a správně se pak obrací proti všem, kteří v mysteriích vidí něco metafysicky transcendentálního, a nikoliv jen obyčejnou »magii«, totiž ustálené obřady a slova, jejichž provádění bylo vázáno na přesně určené formy a okolnosti. »Spiritualisace«, totiž naplnění této formy vyšším myšlenkovým a symbolickým obsahem, je dle Brillanta dílem pozdních filosofů, hlavně novoplatonských, kteří starodávný kult chtěli přizpůsobiti myšlenkovému ovzduší své doby, a podkládali tedy jeho eschatologii nový význam. Původní význam mysterií eleusinských bylo magické znázornění aktu, jímž člověk chtěl přinutiti zemi k vydání úrody. Eschatologická část úkonů eleusinských nebyla ničím nábožensky neb myšlenkově vysokým, po té stránce stál mnohem výše orfismus. Také zasvěcování v Eleusině nebylo nijak výběrem jen duševně způsobilých, nýbrž jen jistou vnější katharsí, jíž musel projíti ten, kdo chtěl magickou formulí a obřadem dojíti »posvěcení«, totiž formálního uzpůsobení k požitkům i posmrtným, jež ovšem představovány hodně pozemsky. Abychom pak mluvili výrazy obecněji známými, tedy eschatologická část eleusinských mysterií vrcholila v udělení »svátosti« věřícím, kteří se k jejímu přijetí náležitě připravili, a uvedla je do stavu »milosti posvěcující«. Náboženskomravní cena a význam obou těchto úkonů, eleusinského i křesťanského, jsou si rovny. Takový důsledek nutno z Brillantových výkladů vyvoditi; je tedy zcela nepochopitelno, proč najednou v závěru své knížky Brillant tak rozhodně vylučuje možnost vlivu Eleusiny na rituál křesťanský. Souvisí to asi s tím, že považuje křesťanství jenom za soustavu mravně filosofického náboženství, a nepřiznává, kolik v něm vězí té magie. Jinak však lze s jeho důvody a vývody celkem všude souhlasiti. Zejména také znova dobře zdůrazňuje proti Dieterichovi, že nějakých »posvátných dramat« v Eleusině naprosto nebylo, a že tedy mysteria eleusinská jsou bez vlivu na vývoj dramatu řeckého. V některých drobnostech by bylo možno s Brillantem nesouhlasiti, tak na př. na str. 170 pozn., kde popírá rodovou souvislost attických *γένη*, a uznává mezi nimi jen pouto kultovní. Ale to jsou jen maličkosti.

Knihu Brillantovu, i za dnešních poměrů snadno přístupnou, lze co nejlépe doporučiti každému, kdo chce poznati myšlenkový život antiky po stránce kultů mystických. *Vladimír Groh.*

Б. Цоневъ: **История на българский езикъ.** А. Обща часть. Томъ първи. Издание на Софийския университетъ. Университетска Библиотека, книга 8. Sofie 1919, stran X + 530. Cena 20 Levů.

Prof. sofijské university B. Conev, známý svými četnými pracemi o dialektech bulharských a dobrými edicemi středobulharských textů, předsevzal si ve svých padesáti letech (r. 1913)